

Csiki-csuki

A karintiai szlovén helységnévtáblák fél évszázada

Ismét eltelt egy év anélkül, hogy a karintiai kétnyelvű – német-szlovén – helységnévtáblák ügyében ki-tört volna a béke, vagy legalább elérhető közelség-be került volna a megállapodás. Ez az ötvenkét éve nagy indulatokat kavarázó probléma az államszerző-dés fél évszázados évfordulóját is beárnyékolta: hiá-ba foglalták annak idején paragrafusba a megoldást, az mindmáig csak papír és nyomdafesték maradt. A kudarc persze nem csak a most leköszönő *Schüssel*-kormányé: 1955 óta minden kabinetnek beletört a bicskája az előírás betartatásába. A szlovén népcso-portot megillető kétnyelvű helységnévtáblák felállí-tása a mai napig ellenállásba ütközik, s nem ritka az eltávolításuk. Az osztrák sajtó számára persze mindig csemege a fotó, ahogyan a tartomány teljhata-lmú ura, Jörg Haider saját kezűleg ássa be a föld-be az új, csak németnyelvű táblát, amelyre azután zsebkendőnyi, alig olvasható szlovén felirat kerül. Haider diadalmas mosolya pedig jelzi: ennyi elég az előírások teljesítéséhez.

A történelmi gyökerek tagadhatatlanok, a soviniz-musra építő politika sikere úgyszintén. Ezen alapult a Haider-féle Szabadságpárt rakétaszerű felemelke-dése (egészen a szövetségi kormányrésztől). Bár

Haider csele: kis szlovén tábla a nagy német alatt...

a dicsőség ma már csak emlék, s a Haider nevével fémjelzett utódpart, a BZÖ (Mozgalom Ausztria Jö-vőjéért) 4,2 százalékkal alig jutott be a parlamentbe, Karintia teljhatalmú urának annyi befolyása – és támogatottsága – még maradt, hogy az itt élő nép-csoport számára lehetetlenné tegye, vagy legalább megnehezítse saját nyelvének használatát.

A szlovének pedig a mai Karintiában a VII. század óta otthon vannak. Ekkor alapították meg itt az őseik – délszláv törzsek – Karantánia hercegséget. Később a katolicizált lakosság bajor fennhatóság alá került s 828-tól – Stájerország és Alsó-Ausztria egy részével – önálló hercegségként a Német Birodalom részévé vált. A dél-szláv lakosság 1335-től, a Habsburgok uralma alatt is megőrizte a nyelvét. 1850-től Klagenfurtban és környékén szlovén kulturális központ ala-kult ki – létrejött a Hermagoras kiadó s négy szlovén újság is indult. 1872-ben megnyílt az első kétnyelvű iskola, amivel megkezdődött a máig tartó nyelvi el-lentét. A monarchia széthullása, az első világháború utáni határok kijelölése, illetve a dél-szláv behato-lók elleni védelmi harcok után az itt élő szlovének népszavazáson döntöttek a terület Alsó-Karintiához tartozásáról, hozzájárulva ezzel Ausztria mai arcu-latának, Karintia egységének kialakításához.

A második világháborúban a szlovének náci-el-lenes harca volt Ausztriában az egyedüli fegyveres ellenállás. 1945-ben Alsó-Karintiában svájci mintára kétnyelvű iskolarendszert vezettek be; az alkotmány is rögzítette a szlovén lakosság széleskörű jogait. Az 1955-ös alapokmányba bekerült a kétnyelvű hely-ségtáblák kötelezettsége – igaz, máig ható hiányos-sággal. A vonatkozó, 7. paragrafus ugyanis nem sza-bályozta, milyen százalékarányú szlovénajkú lakos-ság esetén kötelező a kétnyelvű tábla kihelyezése. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a németajkú osztrákok és nemzeti-hazafias szervezeteik a rendelkezés végre-hajtását máig sabotálhatják. Már a szövetségesek 1955-ös kivonulása után megkezdtek szlovén-elle-nes tevékenységüket. 1958-ban törölték el az iskola-törvényt, s azt az előírást, amely szerint a tartomány második hivatalos nyelve a szlovén.

A politikai csatározások az évek alatt igazivá fajul-tak: a hetvenes évek közepén tettelegesen akadályoz-ták meg a 205 kétnyelvű helységnévtábla kihelye-zését, a meglévőket pedig lerombolták. A karintiai szlovének csak 1989-ben kapták meg a népcsoport-jogot (a stájerországiak még mindig nem küldhetnek képviselőt a népcsoporttanácsba). Az azóta létesült kétnyelvű iskolák napi működése sem zavartalan. Fogy a támogatás és a kétnyelvű lakosság is. 1848-

ban a karintiaiak egyharmada még beszélt szlovénul, 1919-ben már csak 18,3 százalék, 1940-ben már csak 43 ezer itt élő (talán ha 10 százalék). A legutóbbi népszámláláson egész Ausztriában csak húszezeren vallották magukat szlovén anyanyelvűnek, egy friss kutatás ötvenezerre teszi a számukat. Ezt azonban sokan cáfolják; Karintia ötszázezer lakosa közül ma tizennégyezer körüli lehet a szlovénajkú.

A téma az elmúlt években egy percre se került le a napirendről. Néha ugyancsak ravasz ötletekkel hívták fel rá a figyelmet. 2002 táján például a hatóságnak feltűnt, hogy Alsó-Karintia egyik-másik településéhez érve furcsán viselkednek az autósok: fékezés helyett alaposan beletapostak a gázba. Ha nem érkezett a rendőrségi feljelentés a gyorsjáratért, maguk kezdeményezték a hatóságnál az eljárást, amiért gépkocsijuk lakott településen áthágta az 50 km-es sebességkorlátozást. Az ítélet rendszerint elmarasztaló volt, és akkor jött a java. A fellebbezés. Mert a szóban forgó település (az első ilyen esetben St. Kanzian) névtáblája alkalmatlan arra, hogy lakott települést jelezzon, hiszen az alaptörvény előírása szerint két nyelven kellene feltüntetni a nevet. Az autós nem vétkes: hogyan is tudhatta volna, hogy már nem országúton halad. A hivatkozási alapot nem csak a Legfelsőbb Bíróság, de még az Alkotmánybíróság is méltányolta, s indoklásában megismételte.

Az ötletgazda, Rudolf Vouk ügyvéd mindenestre hiába bízott abban, hogy ha sorozatban születnek a hasonlóan indokolt ítéletek, akkor a tartományfőnök, Jörg Haider rákényszerül az Alkotmánybíróság határozatának végrehajtására. (Az alapokmány hiányosságát ugyanis ez a taláros testület később pótolta. 2001 óta minden olyan helységben, ahol a lakosság legalább tíz százaléka szlovén, kötelező a kétnyelvű helységnevtábla.) Minden hiába! Semmi sem történt. Persze ekkorra, 2002-re már végetértek a „mézeshetek”. Amikor 2000-ben ugyanis az Európai Unió szankciókkal tiltakozott Haider kormányba emelése – Schüssel és a Szabadság Párt koalíciója – ellen, Karintia előjárója a népcsoport-politikájával próbálta igazolni messze állását a szélsőjobboldalságtól. Akkortájt Haider nem győzött udvarolni a szlovén kisebbségnek: se szeri se száma nem volt a kedvezményeknek. A szankciókkal együtt azonban vége szakadt a jóltartásnak. 2001-ben Haider még az Alkotmánybíróság elnökét is megpróbálta elmozdítani, mivel a testület egy határozatában huszonöt-ről tíz százalékra csökkentette azt a lakosságarányt, amely kétnyelvű táblára kötelezi az érintett községet. Márpedig itt újabb kétnyelvű tábla nem lesz – mondta – és ismételtgeti azóta is.

A számháború azóta is folyamatos: a statisztikai hivatal szerint ma a 2 824 karintiai település közül 77 dicsekedhet kétnyelvű táblával, a szlovének szerint viszont 394-re lenne szükség, míg az Alkotmánybíróság 158-at írna elő. Schüssel kancellár számos megoldási javaslatát közül a legutóbbi 141-et tartalmaz, pontos ütemezéssel. A törvénybe iktatás mégis elmaradt: a tervezet a szövetségi kormány hatáskö-

rébe helyezte ugyanis a döntést a táblák felállításáról, azzal a kitéttel, hogy a 141-es szám nem a végöss, később újabbakról is dönthetnének, a népcsoport létszámának alakulása szerint. Haider kezdeményezésére Karintia vétójogra jelentett be igényt. Ezt még a rendezés mellett elkötelezettek sem fogadták mind el – nem jött össze a kétharmados többség.

Megosztott a szlovén népcsoport is. Sokféle egyesülete nem jut közös nevezőre, de még az is előfordul, hogy egyazon szervezetben belül az elnök nem kap támogatást a tagságtól. A lakosság egy része nem is érti, minek ez a vita. Van, aki kikéri magának a feltételezést, hogy nem tud eléggé németül.

A vitát folyamatosan szító Jörg Haider számítása mindenestre nem jött be: hiába remélte, hogy szlovénellenes fellépésével a karintiai nacionalistáktól az egyéni mandátum megszerzéséhez elegendő szavazatot kap az országos választáson. Nem sikerült, mint ahogy a rendszeres népszavazási felhívásai sem keltenek nagy érdeklődést. Arra azonban elég a sok hajcshó, hogy Haider folyton címoldalra legyen.

Haider egy népszavazási plakát előtt

Nincs könnyű dolga. Az októberi választás is bizonyította: kevés az olyan vaskalapos szavazó, aki elhiszi, hogy a „megátalkodott szomszéd”, az immár szintén EU-tag Szlovénia, karintiai területek elfoglalására készül, s erre bátorítanak a kétnyelvű helységnevtáblák. (Eközben egyre több karintiai vállalat munkát az itteni életszínvonnal vetekedő Szlovéniában.) Haider persze kifogyhatatlan a kedélyek felszítására alkalmas ötletekből. Legutóbb azzal riogatta a nemzeti érzelmű karintiaiakat, hogy Ljubljana az egykori szláv hercegség egyik jelképe, a karintiai területen lévő hercegkövet akarja az egyik eurós pénzérmére nyomni. Nincs joguk hozzá – mennydörögnek azok, akik máskor a Szlovéniában élő németajkúaknak követelnek egyenlő jogokat (akik a statisztika szerint kb. kétszázan vannak). Ok a gyűlölködésre egy olyan, karintiai területet szlovénként feltüntető iskolai atlasz is, amit senki fia nem látott még, csak Haider emlegeti.

A legújabb botrányt az egyik település templomában az a pap okozta, aki szlovénül celebrálta a misét a nyolcvan százalékban szlovén hívőknek. A tüntetők a település községházának kétnyelvű feliratozását követelik. A táblák körüli csiki-csuki, a felállítás-, leszerelés-, átnevezés-játék – úgy tűnik, jó ideig folytatódik. Nincs még új kormány, amely léphetne, Jörg Haidernek pedig végképp nem jut már más mozgástér.

Szászi Júlia